

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 10:30 uur d.d. 14 mei – 10:30 uur d.d. 15 mei

5.1.2e Directie Communicatie

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
Nederlanders overleden aan COVID-19 Hartpatiënten Bewoners van Noordoost-Brabant	Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders SC Cambuur & FC de Graafschap	Algemeen publiek Politici

Samenvatting

- Met een illustratie van een dodelijke wolk boven Noordoost-Brabant, opent Brabants Dagblad op indrukwekkende wijze het thema 'vuile lucht & corona'. Nu het vermoeden rijst dat Brabant en Limburg meer coronadoden betreuren omdat de lucht er viezer is, groeit de onrust en roept een brede coalitie van deskundigen en belangenorganisaties het RIVM op haast te maken met onderzoek. Volgens AD leert een rondgang langs bestuurders, boeren en milieugroeperingen dat de zorgen in het zuiden groot zijn.
- De provincie staat ook centraal op de voorpagina van de Volkskrant: 'Brabant vreest tweede golf'. Volgens de krant lijkt er wat spanning te komen in de relatie tussen de zorgbestuurder Bart Berden en burgemeester van Tilburg, Theo Weterings. 'Want terwijl Berden bang is voor een tweede golf die te snel komt en vanuit het perspectief van de zorg liever nog geen versoepeling van maatregelen ziet, heeft Weterings ook te maken met een bevolking die niet langer binnen wil blijven.' Hij denkt bovendien dat een versoepeling 'Van Dissel-proof' kan worden uitgevoerd.
- Volgens zorgbestuurder Berden moet het allemaal behoedzamer en langzamer. Hij spreekt van een toenemende frustratie onder het zorgpersoneel. "Dat denkt ook: in wat voor wereld zitten we?" Samen met zijn collega's waarschuwt hij: "Land, wees voorzichtig."
- De Nederlandse Vereniging voor Cardiologie (NVVC) zegt dat het coronavirus 'desastreuze gevolgen' heeft voor hartpatiënten. De cardiologen vrezen dat 150.000 tot 200.000 hartpatiënten dit jaar geen zorg krijgen. Zeker 65.000 levensjaren gaan verloren.
- Cardiologen vinden het belangrijk dat vanaf nu de capaciteit voor normale, niet-coronazorg, zoveel mogelijk wordt bewaakt. Daar zijn 'radicale keuzes' voor nodig. Zo wordt geopperd om Covid-zorg te concentreren binnen een of twee ziekenhuizen per regio of om flexibele capaciteit te organiseren op een aparte afdeling, of buiten het ziekenhuis (naar het voorbeeld van de NHS). "Als Covid nog een keer de kop op steekt, hebben we een expansievat nodig waar de coronazorg heen kan."

Karakterisering berichtgeving

- Boven een stuk over de productie van mondkapjes in Nederland, plaatst AD de kop: 'Nooit meer vechten om Chinese mondkapjes, we maken ze nu zelf'.
- De Volkskrant wijdt 4 pagina's in de bijlage aan het dragen van mondkapjes: een test, tips & trucs en zelfs mode-advies wat betreft verschillende stoffen en prints.
- Alle media melden vanochtend dat de economie in Q1 van 2020 met 1,7% is gedaald. Dat is de grootste krimp na het eerste kwartaal van 2009 en betekent een einde aan 23 kwartalen op rij met groei.
- Gistermiddag en-avond relatief veel aandacht voor de verwarring en willekeur rond de coronamaatregelen, dat onder meer in het NOS 8-uurjournaal en talkshow Beau wordt de besproken.
- In de sportkaternen uitgebreid aandacht voor het betaalde voetbal. Media schrijven dat KNVB-voorzitter Guddes 'duidelijkheid heeft verschaft' over het voetbal.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)*Slachtofferaantallen*

- Worldometer meldt 300.000 doden wereldwijd door het virus wereldwijd. Ruim 4,4 miljoen mensen zouden zijn besmet en 1,6 miljoen mensen hersteld.
- Nog 410 Nederlandse coronapatiënten liggen op IC's. Dat zijn er 22 minder dan woensdag.

Identiteiten

- Uit een studie van wetenschappers van de universiteiten van Tokio en het Amerikaanse Wisconsin-Madison blijkt dat huiskatten een coronabesmetting kunnen oplopen (via de mens) en het virus kunnen doorgeven aan een soortgenoot. De wetenschappers besluiten dat het aangeraden is huiskatten binnen te houden, aangezien ze het coronavirus kunnen oplopen zonder symptomen te vertonen.

Schade

- Brabant en Limburg nemen samen bijna 40% van de Nederlandse coronadoden voor hun rekening, terwijl 20% van de Nederlanders in deze provincies woont. Vooral in het oosten van Brabant en het noorden van Limburg is de luchtsituatie slecht. Onderzoekers in China, Italië en Duitsland legden inmiddels ook een direct verband tussen luchtkwaliteit en corona. Onderzoekers van de Wereldbank legden de link voor Nederland. Hun conclusie: wanneer de fijnstofconcentratie in een gebied met 20% toeneemt, vallen er bijna twee keer zoveel doden. De studies zijn snel gedaan en voldoen nog niet aan alle wetenschappelijke normen.
- Uit een onderzoek onder bijna 5.500 patiënten in de staat New York blijkt dat bijna 37% van de patiënten die in het ziekenhuis zijn opgenomen met corona, ook nierproblemen krijgt.
- Het Internationaal Olympisch Comité (IOC) verwacht dat de kosten van het uitstellen van de Olympische Spelen zullen oplopen tot zo'n 800 miljoen dollar.

Oorzaken

- Vooralsnog is er geen enkel bewijs dat het virus (weer) kan overspringen van de huiskat op de mens.
- De kerkdienst in verpleeghuis Nieuw Rijsenburgh op 8 maart in Sommelsdijk (Goeree-Overflakkee) was niet het begin van de uitbraak op het Zuid-Hollandse eiland, blijkt uit onderzoek van zorgkoepel CuraMare, het Erasmus MC, Maasstad Ziekenhuis en de GGD Rotterdam-Rijnmond.

Scenario's

- Bart Berden, directeur van het Tilburgse Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis en voorzitter van het samenwerkingsverband van Brabantse zorginstellingen ROAZ: "Brabant is het kanariepietje van Nederland. Wij hadden de eerste coronabesmettingen in Nederland en hebben daardoor waarschijnlijk ook de meeste besmettingen. Als door de versoepeling van maatregelen het virus weer opleeft, dan zullen we dat hier het sterkst merken. Daarbij staan we er nu veel slechter voor dan twee maanden geleden. (...) Als er een tweede golf aankomt tussen nu en drie of vier maanden, kunnen we die minder goed opvangen dan de eerste golf. Want twee maanden geleden was alles nieuw. Het was alle hens aan dek, alle verloven werden ingetrokken en het zorgpersoneel werkte zich een slag in de rondte. Dat kunnen ze niet op korte termijn nogmaals doen, daarvoor hebben ze gewoon de energie niet meer. Onze mensen zijn ook toe aan vakantie. Als die golf in het najaar komt, is die beter te managen."
- Het Europese geneesmiddelenbureau (EMA) heeft laten weten dat een vaccin tegen de Covid-19 in een optimistisch scenario over een jaar gereed zou kunnen zijn.

Informatiebehoefte*Welke informatie vragen leven er bij getroffen?*

- Op de social mediakanalen van minister De Jonge is het vrij rustig. Op de kanalen van minister Van Rijn komt kritiek binnen n.a.v. een tweet waarin hij meldde dat hij in Best het beademingsapparaat heeft gezien dat door een bedrijf is ontwikkeld. Deze tweet bevat een foto waar hij een mondkapje op heeft. Hier komen veel negatieve reacties op van mensen die niet snappen dat "hij als minister" wel een mondkapje draagt, "maar er in de zorg amper genoeg mondkapjes zijn". Daarnaast snappen mensen ook niet dat hij een mondkapje draagt omdat "de overheid toch zegt dat dat niet nodig is bij het houden van afstand".
- Op de corporate VWS-kanalen onder meer de volgende vragen: 'Waarom mogen contactberoepen wel open maar mag ik mijn familielid X die in instelling Y zit niet bezoeken?'; 'Mag je buiten nou wel of geen georganiseerde samenscholingen houden voor het sporten?'; 'Waarom mogen zwembaden wel open maar mag ik niet binnen sporten in mijn eentje?'; 'Mondkapjes voor kinderen in het OV - vanaf welke leeftijd?'; 'Kappers kunnen geen 1,5 meter afstand houden en werken zonder mondkapje, hoezo mag dat?'

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Volgens AD zijn er veel internationale studies die een verband onderschrijven tussen luchtvervuiling en het coronavirus. In Italië, Engeland, Duitsland, China en de VS: overal zijn in gebieden met veel luchtvervuiling meer coronadoden. Ook voor Nederland zien onderzoekers van de Wereldbank een 'robuust verband'. Wetenschappers benadrukken dat het niet zeker is. Dat nauwkeurig onderzoek veel tijd vergt en kritisch moet worden getoetst.
- Onderzoekers van de Universiteit Utrecht (UU) en Erasmus MC in Rotterdam hebben goede hoop dat ze een medicijn tegen Covid-19 hebben gevonden. Dat bevestigde de Utrechtse onderzoeksleider Berend-Jan Bosch tijdens een wereldwijde online persconferentie. Bosch zegt dat het middel in het meest gunstige scenario binnen zes maanden toegediend kan worden. "Maar dan moet alles wel gaan zoals we willen."
- De Amerikaanse Stanford-universiteit onderzoekt of draagbare gadgets (wearables) het coronavirus bij gebruikers kunnen detecteren. De universiteit wil gegevens zoals hartslag, zuurstofgraad in het bloed, huidtemperatuur en andere lichaamsdata verzamelen. Door die te vergelijken met data van andere zieke deelnemers en gezonde testpersonen, moet op termijn een algoritme te maken zijn. Dat algoritme zou de honderden miljoen gebruikers met een wearable dan mogelijk kunnen waarschuwen voor lichaamseigenschappen die mogelijk op het coronavirus wijzen.

*Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?**Situatie in de Brabantse zorg*

- Volgens de Volkskrant heeft het coronavirus de Brabantse zorg 'ontwricht'. De operatiecapaciteit bedraagt nog altijd maar de helft, 70 duizend Brabanders staan op de wachtlijst.
- Bart Berden, directeur van het Tilburgse Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis en voorzitter van het samenwerkingsverband van Brabantse zorginstellingen ROAZ: "...wij hebben in Brabant nog steeds 40 à 45% van onze ic-capaciteit vol met coronapatiënten liggen. De instroom van nieuwe coronapatiënten in de ziekenhuizen blijft ook hoog. Die neemt in deze provincie veel minder snel af dan gehoopt en ook minder snel dan elders in Nederland. Daarnaast hebben we de reguliere zorg - met tienduizenden mensen op de Brabantse wachtlijst - nog maar beperkt kunnen opstarten. (...) We opereren nog steeds op minder dan 50 % van onze capaciteit - daar hebben we de mensen niet voor. Bij het ETZ hebben we 4.500 achterstallige operaties, in heel Brabant staan 70 duizend mensen op de wachtlijst. Dagelijks groeien de wachtlijsten. 'Het is alle ballen op corona geweest. Maar we hebben nu een crisis in de crisis: al die hart- of kankerpatiënten die niet meteen geholpen kunnen worden. Het is een sluipende, veel stillere crisis. Ik hoor individuele patiënten die zwaardere problemen hebben gekregen. Als je symptomen van kanker hebt of je hartklep moet worden vervangen, is het natuurlijk het best om snel in te grijpen. Echt acute operaties zijn altijd wel doorgegaan, maar veel is uitgesteld. Mensen wachten langer dan verantwoord. Dat plekje of knobbelkje op de huid, een kwaadaardige huidtumor kan snel uitzaaien. (...) Ik vind het moeilijk om te zeggen, maar er overlijden mensen op de wachtlijst. De vraag is nu ook: hoe ga je het rantsoen verdelen? Dat is nu veel complexer. Het afwegen van al die patiëntengroepen zonder corona komt nu aan bod. Bijkomend probleem is dat een coronapatiënt soms wel 25 dagen op de ic ligt. Andere ic-patiënten zijn meestal na een dag weer vertrokken. Dat betekent dat je op het ic-bed van die ene coronapatiënt 25 andere patiënten zou kunnen helpen. Over dat dilemma zal nog indringend gediscussieerd gaan worden, denk ik.'

Gevolgen voor hartpatiënten

- Het coronavirus heeft 'desastreuze gevolgen' voor hartpatiënten, zeggen cardiologen. Zeker 65.000 levensjaren gaan verloren. De Nederlandse Vereniging voor Cardiologie (NVVC) vreest dat 150.000 tot 200.000 hartpatiënten dit jaar geen zorg krijgen vanwege de coronacrisis. Het afzeggen en uitstellen van cardiologische zorg leidt tot tussen de 65.000 en 100.000 verloren levensjaren, waarschuwt de NVVC. Deze cijfers staan in het vrijdag verschenen rapport *Uit de wurggreep van corona*, een samenwerking van de beroepsvereniging van cardiologen met onderzoeksbureau Gupta Strategists. Ze rekenden met een scenario waarin er geen tweede coronagolf komt die andere zorg weer zou platleggen. Dan zou de impact nog veel groter zijn. Een groot deel van de reguliere zorg werd afgelopen maanden stilgelegd om capaciteit vrij te maken voor Covid-patiënten en om kwetsbaren te beschermen tegen besmetting. Bij een op de drie hartpatiënten ging een afspraak niet door. Er werden bijvoorbeeld 40% minder dotterbehandelingen uitgevoerd. Dat de gezondheidsschade zo groot is, komt voor een belangrijk deel omdat mensen met hartklachten zichzelf tijdens de uitbraak en masse niet meldden. Eind maart was het aantal mensen dat met acute klachten, bijvoorbeeld duidend op een hartinfarct, in het ziekenhuis kwam ongeveer gehalveerd

vergeleken met een jaar eerder. De cardiologische verwijzingen vanuit huisartsen waren met meer dan driekwart afgenomen. Veel mensen waren bang in het ziekenhuis besmet te raken met het coronavirus.

- Ziekenhuizen draaien voorlopig nog niet zoals vanouds. Covid-19-patiënten blijven een deel van de ziekenhuiscapaciteit opslokken. Niet alleen op IC's, ook op verpleegafdelingen en de spoedeisende hulp. Daarnaast helpen de veiligheidsmaatregelen niet de zorg weer snel op te starten. In wachtkamers kunnen mensen niet meer schouder aan schouder zitten. Artsen zijn tijd kwijt doordat ze alles extra moeten desinfecteren. De onderzoekers schatten dat dit jaar in totaal tussen de 520.000 en 650.000 cardiologische policonsulten niet fysiek kunnen plaatsvinden. Daarbij gaat de beroepsvereniging er vanuit dat de richtlijn om anderhalve meter afstand te houden de rest van het jaar in stand blijft.

Overig

- Desinfectiemiddelen voor handen, zoals gels of handalcohol, kunnen bij verkeerd gebruik leiden tot een vergiftiging. Bij het Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum (NVIC) zijn het aantal meldingen in maart en april sterk toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Het waren er 76 tegen gemiddeld 16 in dezelfde maanden in de afgelopen vijf jaar. De meeste meldingen betroffen kinderen van 0 tot 4 jaar oud.
- *Klinisch neuropsycholoog Jeroen Kok* zegt dat het bezoekverbod op veel dementerende ouderen in de verpleeghuizen een positief effect heeft. Ze zijn rustiger, minder agressief en het aantal valpartijen is afgenomen. Het gaat met name om Alzheimerpatiënten en mensen met gevorderde dementie. Kok ziet dat familieleden het bezoek vaak niet goed aanpakken. De neuropsycholoog denkt dat de crisis impact zal hebben op hoe het bezoek in de toekomst geregeld zal zijn. Ook Kars Hazelaar, bestuurslid van zorgorganisatie Opella, laat weten minder agressie en minder valpartijen te zien, terwijl bewoners beter slapen. Verpleegkundige Ilona Eijnsink merkt dat ze sinds het bezoekverbod minder rustgevende medicatie hoeft toe te dienen bij de bewoners. "De gedragsproblemen zijn sterk afgenomen. De mensen zijn over het algemeen een stuk rustiger."

Betekenisgeving

Welke oproepen/waarschuwingen worden gedaan?

- VN-organisatie UNAIDS roept overheden wereldwijd op om samen op te trekken in de zoektocht naar een coronavaccin. En als er dan een veilig vaccin is ontwikkeld, moeten alle landen daar snel over kunnen beschikken. UNAIDS vindt dat de WHO een internationale overeenkomst moet opstellen om hierover afspraken vast te leggen. UNAIDS waarschuwt voor een oneerlijke verdeling. De oproep is ondertekend door onder anderen de leiders van enkele Afrikaanse landen en de voormalige regeringsleiders van onder meer Nederland (Jan-Peter Balkenende) en het Verenigd Koninkrijk (Gordon Brown). Ook Oxfam Novib en farmaceuten roepen op een eventueel vaccin tegen het virus eerlijk te verdelen tussen alle landen.
- Het KNCV Tuberculosefonds waarschuwt dat de komende jaren miljoenen mensen meer tbc zullen krijgen en jaarlijks honderdduizenden mensen meer aan de ziekte zullen sterven. Ze vreest dat de komende vijf jaar wereldwijd 20% meer mensen zullen sterven aan tbc dan voor de corona-uitbraak. Ook de Covid-epidemie slaat wereldwijd het hardste toe onder armere bevolkingsgroepen", zegt technisch directeur van het Tuberculosefonds Agnes Gebhard. "Wij moeten voorkomen dat deze mensen nu nog erger worden getroffen en geen toegang meer hebben tot tbc-testen, medicijnen en zorg."
- Ook met een nieuwe coronagolf kan de reguliere zorg niet opnieuw in het gedrang komen, waarschuwt de Nederlandse Vereniging voor Cardiologie (NVVC).

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- Volgens de Volkskrant lijkt er ondanks de huidige verwevenheid tussen het openbaar bestuur en de zorg in Brabant, wat spanning te komen in de relatie tussen de zorgbestuurder Bart Berden en burgemeester van Tilburg, Theo Weterings. "Want terwijl Berden bang is voor een tweede golf die te snel komt en vanuit het perspectief van de zorg liever nog geen versoepeling van maatregelen ziet, heeft Weterings ook te maken met een bevolking die niet langer binnen wil blijven."
- Bart Berden, directeur van het Tilburgse Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis en voorzitter van het samenwerkingsverband van Brabantse zorginstellingen ROAZ, had de lockdown liever nog wat langer volgehouden. Berden vindt de versoepeling te vroeg komen. "Er overlijden mensen op de wachtlijst." Berden: "Ik houd m'n hart vast. De druk in de zorg blijft onverminderd hoog. Daarom zeg ik tegen Theo, die aan de knoppen zit: wees voorzichtig met die versoepeling van maatregelen. (...) De testcapaciteit is nog niet op orde. Nu kijken we steeds hoeveel patiënten in de ziekenhuizen binnenkomen om het effect van bepaalde maatregelen te meten. Dat kan je beter en sneller met testen doen. (...) Iedereen lijkt het alleen

nog maar te hebben over vakanties en terrasbezoek. Maar we zijn er nog lang niet. Het moet allemaal behoedzamer, langzamer. Dat is ook wel een toenemende frustratie onder het zorgpersoneel. Dat denkt ook: in wat voor wereld zitten we? In het kleine Bernhoven-ziekenhuis werd de spoedeisende hulp twee maanden geleden overlopen door patiënten in acute nood. Dat vergeet je als professional nooit meer. Toen hebben we ook alarm geslagen, toen de rest van het land nog onbekommerd feest vierde en op het terras zat. (...) We hebben het toen maar net gered. Nu waarschuwen we opnieuw: land, wees voorzichtig. Het is nog steeds heel spannend. En als het weer misgaat, dan is de crisis minder makkelijk te managen dan twee maanden geleden. (...) Waar we het wel over eens zijn, is dat we de maatregelen liever geleidelijk afbouwen dan dat je een harmonica krijgt - versoepelen, verscherpen, versoepelen. Dat is voor burgers en zorgmedewerkers niet vol te houden."

- Theo Weterings, burgemeester van Tilburg en voorzitter van de veiligheidsregio, vindt dat het land weer open moet. Volgens Weterings kan de versoepeling van coronamaatregelen 'Van Dissel-proof' worden uitgevoerd. "We kunnen deze crisisstand niet onbeperkt aanhouden. (...) We moeten de mensen perspectief bieden. Ontspanning in de samenleving is ook belangrijk. (...) Ik luister echt wel naar Bart en houd in de gaten wat de zorg aankan. Natuurlijk zit er enige spanning in onze samenwerking. Maar de maatschappij heeft een ventiel, een uitweg nodig. Je moet mensen perspectief bieden. Na de intelligente lockdown is ook een intelligente afbouw nodig en mogelijk. (...) ...solidariteit met de zorg is er wel degelijk. Maar ik denk dat een versoepeling van de maatregelen wel verantwoord is... (...) Het gaat om crisisbeheersing. Natuurlijk zit er spanning tussen wat nodig is om enerzijds de witte crisis (in de gezondheidszorg) te bezweren en anderzijds om de economische crisis aan te pakken. Maar als de situatie in de ziekenhuizen verslechtert, gaat het hele pakket gewoon niet door. (...) Weterings zegt 'securu' om te gaan met de afbouw van maatregelen. 'Kijk naar Seoul: in een keer waren daar weer meer besmettingen omdat de nachtclubs en bars opengingen - en daarna weer dicht. Dat willen we niet in Nederland. Zulk wisselend beleid is niet te verkopen en uit te leggen aan de bevolking."

Vuile lucht & corona

- Een brede coalitie van deskundigen en belangenorganisaties roept het RIVM op haast te maken met onderzoek nu internationale studies uitwijzen dat corona meer slachtoffers maakt in gebieden met slechte luchtkwaliteit, dat schrijft AD op de voorpagina. "Moet je nu het zoveelste bewijs gaan leveren voor zo'n verband, en daar een paar jaar aan verliezen, of kun je je ook baseren op gezond verstand?", vraagt *Pascal Wilders, longarts in het Catharina Ziekenhuis* zich af. "Als zo'n onderzoek jaren duurt, is het mosterd na de maaltijd", vult *Hans in 't Veen, longarts van het Franciscus Gasthuis & Vlietland* aan. "Het moet echt sneller." *Raadslid Marrik van Rozendaal van de gemeente Meierijstad* wijst op de acute urgentie: "Er is echt haast bij. Wat nou als er een tweede golf komt, en het aantal doden hier weer veel hoger ligt dan in de rest van Nederland?" "Meer onderzoek mag geen excuus zijn om stil te zitten", zegt *oncologisch chirurg Ignas van Bebber*. "Je mag ook leren van studies uit het buitenland. Hoe dan ook: een rondgang langs bestuurders, boeren en milieugroeperingen leert dat de zorgen in het zuiden groot zijn. Naast een grote veestapel kent de regio ook veel verkeer, industrie en een groot vliegveld. Ook ligt het Roergebied niet ver weg. Sommige partijen willen meteen maatregelen zien. Daarmee kan niet de gezondheidsschade worden goedge maakt, maar kan wel het besmettingsgevaar worden ingedamd. Zo pleit *immunoloog Ger Rijkers* voor extra bescherming voor de bevolking in de bewuste regio, bijvoorbeeld in de vorm van mondkapjes.
- Nu het vermoeden rijst dat Brabant en Limburg meer coronadoden betreuren omdat de lucht er vliezer is, groeit de onrust. *Q-koortspatiënt Caroline van Kessel* is ervan overtuigd dat zij en haar streekgenoten in Noordoost-Brabant kwetsbaar zijn door vervuilde lucht. "Juist in dit deel van de provincie zit heel veel secundair fijnstof in de lucht, dat ammoniak bevat. Het gaat dieper in je longblaasjes, en komt zelfs in je bloedbaan. Het is echt een silent killer. Of ik bang ben dat ik corona krijg? Ja." In Oost-Brabant en Noord-Limburg, een gebied dat op de fijnstof- en stikstofkaartjes traditiegetrouw rood oplicht, zorgen internationale onderzoeken over de effecten van vuile lucht voor spanningen. Want als luchtvervuiling een silent killer is, is er ook een dader. Veel bezorgde mensen vinden die in de boeren. "Het coronavirus wordt niet door het vee verspreid", zegt Van Kessel. "Maar door de veelheid aan vee staan wij wel met 3-0 achter." Sommige Brabanders vragen zich af of er überhaupt niet meteen actie moet komen. "Hoeveel rapporten en wetenschappelijk bewijs wil je hebben voordat je de gezondheid gaat beschermen?" zegt Van Kessel.
- Als het over oplossingen gaat, blijkt dat het maar weinig zal helpen als je de uitstoot nu drastisch terugschroeft. Een zwakkere gezondheid herstel je niet van de ene dag op de andere. Misschien moet je mensen in coronahaarden dan beter beschermen, oppert *raadslid Marrik van Rozendaal*. Bijvoorbeeld met

strengere regels voor de sociale omgang. *Immunoloog Ger Rijkers van het Roosevelt University College* vindt het geen gek idee om mensen eenvoudige mondkapjes te laten dragen. Ook andere deskundigen voelen er wel voor om mensen in gebieden met veel slachtoffers extra te beschermen, maar er zijn ook praktische bezwaren.

Reguliere zorg (voor hartpatiënten)

- Cardiologen vinden het belangrijk dat vanaf nu de capaciteit voor normale, niet-coronazorg, zoveel mogelijk wordt bewaakt. Daar zijn 'radicale keuzes' voor nodig. In het rapport *Uit de wurggreep van corona* wordt geopperd om Covid-zorg te concentreren binnen een of twee ziekenhuizen per regio, om andere ziekenhuizen te ontzien. Een ander voorstel is flexibele capaciteit te organiseren op een aparte afdeling, of buiten het ziekenhuis. "Als Covid nog een keer de kop op steekt, hebben we een expansievat nodig waar de coronazorg heenkan." Tot slot kan het niet anders dan soms te moeten afwijken van de bestaande richtlijnen, schrijven de cardiologen. Zoals patiënten met een laag risico minder vaak controleren.
- Ed de Kluiver van de NVVC en bestuursvoorzitter van het Isala Hartcentrum in Zwolle, maakt zich zorgen over de kolossale cijfers van hartpatiënten die niet de juiste zorg hebben gekregen. En hij krijgt pijn in de maag van de 'nonchalance' die hij op straat ziet groeien. "De maatregelen in de Nederlandse samenleving zijn er niet alleen voor Covid-19", zegt hij. Wie zich onkwetsbaar waant voor het coronavirus, realiseert zich niet dat ze toch kwetsbaar is voor de gevolgen van de uitbraak, zegt De Kluiver. "Als er nog een coronagolf komt, hebben we echt geen capaciteit meer. Dan wordt de beschikbaarheid van zorg permanent invalide."

Betaald voetbal

- *Directeur betaald voetbal Eric Gudde* houdt een goed gevoel over aan een overleg dat hij donderdag namens de KNVB had met clubs, spelers en makelaars over de huidige situatie in het Nederlandse voetbal. Hij benadrukt wel dat er niet is gesproken over vervroegd competitie- en bekervoetbal. Het kabinet zet in op een hervatting van het betaald voetbal per 1 september, maar minister Van Rijn zei woensdag niet uit te sluiten dat er tóch eerder gevoetbald wordt. Volgens Gudde berust dat op een misverstand. "Mijn punt was: Oranje heeft begin september een interland tegen Polen. Dan is het heel moeilijk om op 1 september pas te gaan trainen. Het zou mooi zijn als dat in augustus zou kunnen", verduidelijkt hij donderdag na het overleg voor de camera van FOX Sports. "Competitie- of bekervoetbal vóór 1 september is bij het overleg niet aan de orde geweest, voor alle duidelijkheid. Of de bekerfinale een optie is? Dat denk ik niet, want volgens mij zijn er tot 1 september geen wedstrijden. Dat is nog steeds klip en klaar."

Cambuur en De Graafschap promoveren niet

- *De Graafschap-voorzitter Martin Mos* heeft in de Gelderlander hard uitgehaald naar KNVB-directeur Gudde. "Mijn grootste teleurstelling zit bij de KNVB. Het is toch te zot voor woorden dat die Gudde na het besluit op 24 april zich nergens meer liet zien en horen. En vanavond is de uitspraak en staat hij weer met zijn grote waffel en witte schoentjes vooraan. Gudde is een volstrekt ruggengraatloos persoon. (...) De KNVB heeft er met die procedure een volstreekte chaos van gemaakt." Mos spreekt van een 'krachtige lobby' van vooral ADO Den Haag. "Boze tongen beweren al weken dat vanuit Den Haag een 'krachtige' en succesvolle lobby is opgezet richting de KNVB. Die zou vervolgens gezwicht zijn voor de druk vanuit de eredivisieclub", schrijft de Gelderlander. "Ze hebben hun machtspositie gebruikt. Vlak voor het besluit op 24 april maakte Gudde ineens een onverwachte wijziging. Er is iets gebeurd en het ruikt allesbehalve goed. Een machtige stroming vanuit Den Haag met een link naar de KNVB. Ik hoop dat de mensen van ADO in de spiegel kunnen kijken zonder dat hij breekt." De voorzitter zegt dat zijn club niet in hoger beroep zal gaan.
- "We hebben dus onze belangrijkste wedstrijd van het seizoen verloren", concludeerde een aangeslagen *Cambuur-directeur Ard de Graaf*. "Dit is een nederlaag voor het hele Nederlandse voetbal. Dit moeten we met z'n allen toch niet willen?" SC Cambuur-trainer Henk de Jong vraagt de KNVB om wel de kampioensschaal aan zijn club te geven als 'symbolisch gebaar'.
- *Dolf Segaar, de advocaat van Cambuur en De Graafschap*, erkende dat hij de rechter niet heeft overtuigd. "Hij was zo duidelijk dat in hoger beroep gaan niet zoveel zin heeft, denk ik. We gaan ons beraden. Ik denk dat we nog wel een kans hebben op 18 juni tijdens de ledenvergadering van de KNVB. Als dan vanuit de meeste clubs vinden dat we moeten promoveren, dan kan de KNVB toch niet aan haar leden voorbijgaan."

Maatregelen voor sportscholen

- *Hoogleraar immunologie Ger Rijkers* juicht deze strenge aanpak van het RIVM toe. "Sportscholen doen net alsof zij vergelijkbaar zijn met kappers", zegt Rijkers. "Maar dit is niet het geval. Het doel van bezoekers van een sportschool is om zo actief mogelijk te zijn. En hogere inspanning betekent dat je meer en krachtige

druppels uitademt waar het virus in kan zitten." Het gaat dus met klem niet om de uitstoot van zweet, want voor zover bekend verspreiden virussen zich niet via zweetdruppels. Buiten sporten is overigens wel een optie, beaamt immunoloog Rijkers. Maar ook dan moet heel goed rekening worden gehouden met de reikwijdte van vocht dat wordt uitgestoten bij het sporten. "Flinke fysieke inspanning met een mondkapje op gaat niet", legt hij uit. "Dus zoek een plek waarvan je zeker weet dat je adem geen andere mensen kan bereiken, bijvoorbeeld voor een muur. Als je voor de deur van een sportschool gaat staan, is de kans vrij groot dat je onbewust toch voorbijgangers onder sproeit en dus in gevaar brengt."

- *Hoogleraar fysiologie Maria Hopman* heeft minder begrip voor het standpunt van de overheid. "Het klopt dat er veel nog niet bekend is", erkent ze. "Maar je kan niet verantwoorden dat de IKEA wél open kan en een sportschool niet. Natuurlijk zullen gymmeigenaars de regels van het RIVM in acht moeten nemen en alle apparaten na gebruik schoon moeten maken. Maar alle bedrijven in Nederland moeten daar op dit moment creatief in zijn." "Voor Hopman weegt het zwaarder dat Nederland na twee maanden thuiszitten veel behoefte heeft aan bewegen. "Het verbaast mij oprecht dat trainers en coaches niet tot de vitale beroepen worden gerekend. Niemand kan betwisten dat sportscholen bijdragen aan het fysiek en mentaal gezond houden van mensen. Dat belang mag niet worden onderschat, zeker niet als deze beperkende maatregelen nog maanden gaan duren. Het is bewezen dat fitte mensen een beter immuunsysteem hebben."
- *Sportpsycholoog Vana Hutter* beklemtoont vooral het belang van sporten voor de fysieke en mentale gesteldheid van de Nederlanders in deze lastige tijden. Maar zij is ook benieuwd of hobbysporters zich al over 'corona-angst' heen kunnen zetten. "Het coronavirus staat niet in het standaard rijtje met mogelijke redenen om niet te gaan sporten", legt ze uit. "Maar angst en onzekerheid leiden zeker tot vermijdingsgedrag. Daar is weinig aan te veranderen, hoe vaak er ook wordt schoongemaakt. Je gaat ook niet 's avonds hardlopen in een park of buurt die onveilig voelt." De sporters die belang hechten aan het oordeel van het RIVM zullen op z'n minst blijven wachten met sporten in groepsverband tot de overheid zegt dat het wél veilig is, stelt Hutter. "Maar andersom geldt dat net zo goed. Mensen die zich nu al veilig voelen, zullen zich niet door de overheid laten overtuigen dat het niet veilig is. Denk maar terug aan al die volle stranden een paar weken geleden, terwijl het advies toen heel duidelijk was om de isolatie bijzonder serieus te nemen."

Overig

- Het protocol voor het openbaar vervoer laat mensen met een beperking met veel vragen zitten, klaagt *Ieder(in)*. *Ieder(in)-beleidsmedewerker Martin Boerjan* legt uit dat de communicatie rond het protocol en de gevolgen ervan voor de toegankelijkheid onduidelijk zijn. *Ieder(in)* was niet betrokken bij de totstandkoming van het protocol, maar hoopt dat de doelgroep wel wordt betrokken bij de verdere uitwerking.
- Over het meten van koorts met een temperatuurstrook of een infraroodcamera kan *Hein Daanen*, *hoogleraar thermofysiologie*, kort zijn: "Dat gaat vaak fout." Er zijn betere methoden om te temperatuur meten, maar die hebben vaak als nadeel dat ze niet snel en massaal kunnen worden toegepast.

Hoe wordt naar de overheid gekeken?

Opiniepeilingen

- Kiezers waarderen de corona-aanpak van het kabinet en dat levert vooral de VVD steun op, blijkt uit de jongste peiling van I&O Research. De partij kan op 43 virtuele zetels rekenen, terwijl alle andere partijen onder de 16 zetels blijven steken. Twee op de drie kiezers steunt het optreden van het kabinet in de coronacrisis. Vooral premier Rutte zelf staat er goed op: zijn waarderingscijfers is van een 5,8 naar een 7,2 gegroeid. Dat de kabinetten-Rutte de financiën op orde hebben gekregen na de financiële crisis in 2008 wordt ook gewaardeerd.
- Uit de peiling blijkt ook dat Nederlanders niet bepaald staan te springen om een mondkapje te dragen, zoals straks in het openbaar vervoer verplicht wordt. Nu zegt maar 4% dat te doen, als het verplicht wordt is 58% van de gepeilde Nederlanders voornemens 'zeker' een mondkapje te dragen.

Wat is de 'taal van de straat'?

- AD spreekt met een 'coronavluchteling', een Brabantse Q-koortspatiënt die vanwege de corona-uitbraak op Schiermonnikoog verblijft. Eerder werden mensen die vanwege luchtvervuiling (en gezondheidsklachten) verhuizen al 'luchtvluchtelingen' genoemd.